

Repensar la praxi arquitectònica 18

Arquitectures col·lectives: xarxa i activisme

JOSEP MARIA MONTANER
ZAIDA MUXÍ

En la recerca d'alternatives cada vegada tenen més protagonisme els col·lectius d'arquitectes, en els quals, a més, augmenta la interdisciplinarietat. Aquests grups creatius i activistes busquen possibilitats per dur a terme les seves propostes i les del seu entorn social, avançant en la recerca del que seria la ciutat d'una nova subjectivitat, en les coordenades d'un urbanisme alternatiu. L'objectiu que caracteritza aquests col·lectius és projectar i fer coses útils i significatives, amb pocs mitjans i economia de recursos, autoorganitzadament i en estreta relació amb el seu context; en definitiva, promoure processos participatius per a la construcció de l'hàbitat.

Possiblement el que més defineix aquests grups d'arquitectes és el rebuig dels mites i convencions professionals: la pretesa autono-

mia de l'arquitectura i el predomini de la forma per damunt de tot; l'acceptació del sadisme dels mestres i del sacrifici constant seguint els codis per entrar a la tribu, uns dels quals és *vendre llebre per gat*, és a dir, treballar més i millor pel poc que paguen els clients, la qual cosa, contràriament al que es creu, ha provocat el desprestigi i la desvaloració de la professió.

El pioner en aquest activisme a Espanya va ser l'arquitecte sevillà

L'autoria es dilueix en el procés i el col·lectiu, i l'obra, que abans només es reconeixia en allò construït, ara s'amplia als processos

Santiago Cirugeda, que des del 1996 realitza una pràctica crítica de l'arquitectura i que el 2004 va fundar el grup Recetas Urbanas, que ha tingut un paper molt destacat com a dispositiu per inspirar aquests col·lectius, tant al nostre país com a Llatinoamèrica.

01

Pionera també va ser la proposta llançada per Ecosistema Urbano el 2000 per treballar en xarxa i amb bases col·laboratives, que defensava i divulgava els principis d'un urbanisme sostenible: amb el seu blog i les promocions de micromecenatge, els projectes, les obres elaborades i la capacitat d'acció. Està liderat per Belinda Tanto i José Luis Vallejo.

També en el context andalús, destaca la xarxa de cooperació

(1999), equip de caràcter multidisciplinari, amb activistes radicals de resistència cultural, que va deixant constància de les seves accions en manuals i blogs, emfatitzant els processos de comunicació; *Basurama* (creat el 2001); *Observatorio Metropolitano* (2006); *Paisaje Transversal* (2007) i *Esto es una plaza* (2009), xarxa d'hortos urbans a Lavapiés. Alguns dels llocs de més activitat d'aquests col·lectius han estat la plaça de La Latina, rebatejada com el Campo de La Cebada, i l'antic conjunt de La Tabacalera.

A Catalunya destaquen iniciatives de promoció de l'art social, com el projecte col·lectiu d'art Idensitat, iniciat el 1999 a Calaf, amb la coordinació de Ramon Parramon, i que s'ha anat expandint cap a molts llocs i activitats; o com la plataforma de projectes col·laboratius Sitesize, fundada el 2002 pels artistes Elvira Pujol i Joan Vila-Puig. I, a més, hi ha

formada per Esteban de Manuel que, amb seus a Granada i Sevilla, treballa en processos de rehabilitació participativa de l'hàbitat, a Espanya, el Marroc i diversos països llatinoamericans.

A Madrid proliferen els col·lectius, com Todo por la Praxis

02

molts col·lectius alternatius, el més representatiu dels quals és LaCol, format el 2009 per una vintena de joves llavors estudiants i avui arquitectes-activistes, del qual ja hem parlat en aquesta sèrie.

Altres col·lectius molt actius a Barcelona són Straddle 3, liderat per David Juárez, que suma arquitectura i nous mitjans i la metodologia del qual és pròxima a la de Recetas Urbanas; com el Col·lectiu Punt6, creat el 2005 per dur a terme accions, tallers i publicacions per la igualtat de gènere en urbanisme; com Raons Públiques, associació especialitzada en educació i participació; com Makea Tu Vida (2007), experts en microintervencions en edificis i espais públics; com la multiartística La Fundició; o com Encajes Urbanos, format per sis dones, entre elles Elena Climent i Tania Magro, una xarxa activa tant a Barcelona com a València. Sense oblidar oenagés de llarga trajectòria, com Arquitectes Sense Fronteres; el nou Sindicat d'Arquitectes; o el grup activista veïnal Recreant Cruïlles, en el qual participa l'enginyer i professor Francesc Magrinyà, que defensa la recuperació de solars buits a l'Eixample i la conversió en zona de vianants dels carrers, i que ha aconseguit, mitjançant el Pla Buits, ocupar i transformar un solar, l'Espai Germanetes, on conflueixen diversos col·lectius i associacions de veïns.

Hi ha, a més, molts grups a València, com el multidisciplinari Desayuno con Viandantes (2008), o com Mixuro, estudi d'arquitectura que combina la feina professi-

onal amb les accions reivindicatives. El grup valencià més actiu ha estat la Plataforma Salvem el Cabanyal, incansable en les seves accions polítiques i artístiques i en les seves al·legacions i publicacions.

A Euskadi destaca Hiria Kolektivoa. A Galícia hi ha Ergosfera, que estudia el *rururbà gallec*. I a Saragossa, Esto no es un solar, grup multidisciplinari que es dedica a la recuperació de solars buits per convertir-los en horts i centres socials del veïnat.

Punts en comú

Tots aquests grups tenen diversos punts en comú: col·laboren en xarxa; aprofiten les eines del sistema global de comunicacions; utilitzen un vocabulari nou; es basen en l'experiència com a informació de partida que mapegen i registren; defensen i practiquen la participació amb l'objectiu de la construcció social de l'hàbitat, prenent com a referència dels projectes les persones; tenen l'ecologia i el medi ambient com a referents; i la majoria desenvolupen una feina col·lectiva en la qual es dilueix la idea d'autoria. També és cert que la qualitat i profunditat d'aquests grups és dispar i alguns poden resultar efímers: n'hi ha de més radicals i compromesos, constants i autèntics, i n'hi ha de més circumstancials i només preocupats per trobar un ninxol professional de finançament i promoció.

La celebració des del 1999 del Festival Internacional d'Arquitectura EME 3 de Barcelona va contribuir a visibilitzar aquests col·lectius. I la major part d'aquests grups espanyols estan relacionats dins de la xarxa d'Arquitectures Col·lectives. Precisament aquest any, del 6 al 13 de juliol, se celebrarà a Barcelona i la seva àrea metropolitana la 7a trobada d'Arquitectures Col·lectives, d'aquesta xarxa que treballa per una arquitectura i un urbanisme de caràcter participatiu i igualitari.

El canvi en les coordenades de la feina dels professionals que aporten aquests grups és molt significatiu. Es transformen els dos elements bàsics tradicionals: l'autoria es dilueix en el procés i en el col·lectiu, i rebutja el predomini individualista de l'ego de l'autor; i l'obra, que abans només es reconeixia en els objectes i espais construïts, ara s'amplia a processos, que poden concretar-se en programacions, assessories, mediacions, accions reivindicatives, organització d'itineraris, rehabilitacions, curadories, edicions, filmacions, expressió en nous mitjans com webs i blogs, i moltes altres activitats. Les accions d'aquests col·lectius reivindiquen la necessitat de l'arquitectura i l'urbanisme participatius i demostren que es poden desenvolupar en l'exploració de camins molt diversos. |

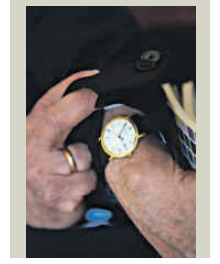

Misteriós literat

UN PROJECTE DE LISBETH SALES

Cada setmana aquest espai ofereix la fotografia d'un detall vinculat a un autor literari i un extracte de la seva obra. Al lector li toca endevinar de qui es tracta. Per ajudar-los, oferim un extracte d'una de les seves obres. La solució, la propera setmana. Atenció, la fotografia cal mirar-la en horitzontal.

"La set s'estenia per tot el meu ésser, es condensava a la meua pell com si també a mi se m'hagués enganxat una ombra missatgera del crepuscle. De què estava assedegat? De tot. La meua era una set eròtica i sexual, filosòfica i poètica, política i metafísica".

Solució a la setmana anterior: Mario Vargas Llosa (Arequipa, 1936), Premi Nobel de Literatura, autor de 'La ciudad y los perros'. La fotografia mostra el rellotge de polsera de l'escriptor i la cita correspon a 'Cartas a un joven novelista' (de les 'Obras Completas VI', editorial Galaxia Gutenberg, pàgina 1303)

CATALUÑA

La mutación del espacio público

El espacio público de nuevas ciudades, especialmente en Barcelona, sigue la tendencia hacia la privatización y la individualización. La privatización se experimenta al compartimentarlo con las terrazas de bares y restaurantes, que se están regulando y extendiendo a partir de la nueva ordenanza del 1 de enero del 2014. Bancos y espacios de encuentro son sustituidos por terrazas que se parapetan tras paramentos, jardineras y parasoles, incluidos elementos que incumplan la ordenanza, como mamparas laterales y piezas que sobresalen, como atriles.

Un espacio que era de dominio público, para pasear y encontrarse, se homogeniza para el negocio, y en bastantes espacios públicos de Ciutat Vella y de Gràcia, o en la Rambla Catalunya y el paseo de Gràcia, se ocupa casi la mitad de aceras y plazas. Caminar se convierte en un recorrido de obstáculos y el encuentro entre personas es cada vez más difícil sino es en un lugar de consumo. Hace años se dieron los primeros pasos, al autorizar el conjunto de Diagonal Mar y diseñar unos jardines en la Villa Olímpica que, en realidad, eran privados.

Y el espacio público, no solamente se privatiza y se dedica al consumo, sino que también se conforma según la tendencia individualizadora contemporánea. El mobiliario se organiza en bancos aislados —son emblemáticas las sillas individuales proyectadas por Jean Nouvel para el Parc Central del Poblenou— y los juegos infantiles se fragmentan y se concentran en artilugios para, máximo, un par de niños. Las personas caminan ensimismadas, co-

JOSEP MARIA MONTANER

La ciudad se llena de terrazas parapetadas tras jardineras y paramentos, incluidos elementos que vulneran la ordenanza

nectadas a Internet, enviando mensajes o escuchando música, sin interactuar con nadie, tropezándose unas con otras. La película *Her* proyecta esta tendencia hacia el futuro de una *smart city*, síntesis de Los Ángeles y Shanghai, habitada por individuos aislados que intentan resolver sus problemas emocionales con sistemas operativos.

Todo ello está generando una mutación del espacio público, que tiene que ver, también, con la tematización de ciertos enclaves y con la presencia, cada vez mayor, de las marcas comerciales. Un ejemplo emblemático es la plataforma fría y abstracta creada alrededor del Antic Mercat del Born, hoy Born Centre Cultural, sin casi árboles, ni bancos ni nada que res-

tablezca la escala humana. Lo que hace unas décadas era un bullicioso mercado popular, es ahora un mausoleo aislado de su entorno, mitificado y embalsamado: grupos de gente circulan alrededor; algunos niños juegan; quien quiere quedarse no tiene otra que sentarse en el suelo, apoyado en el muro del antiguo mercado, y algunos vehículos siguen atravesando la plaza, sin que estén autorizados ni sean del vecindario. Y este dominio de lo empresarial en todos los ámbitos de nuestra vida se manifiesta en la omnipresencia de la publicidad en el espacio y en el transporte público. Es lo que el geógrafo Francesc Muñoz, que nos ha enseñado a observar el paisaje urbano y territorial, denomina la *brandificación*, y que

no es más que un resultado de la actual sociedad *empresarial* y de un sistema político que tiende a la *empresocracia*.

¿Cuál es el límite de la tematización y privatización del espacio público? Ciertamente es una tendencia que domina en bastantes enclaves de Barcelona, aunque en ciertos barrios, como Horta, Guinardó, Nou Barris o Sants, y en las ciudades catalanas, aún se mantienen, afortunadamente, la diversidad de sus valores cotidianos, sin tematizar con tópicos ni marcas. Depende

de la ciudadanía que la ciudad siga siendo el sistema inteligente sobre el que escribió Jane Jacobs en los años sesenta: unos tejidos urbanos en los que la gente se ayuda y protege, se comunica y aprende.

A medida que se desvela que la llamada *smart city* no es tan capaz de introducir nuevos grados de inteligencia y sociabilidad en las ciudades tradicionales, que ya de por sí son inteligentes y sociables, en los barrios se promueven actividades para recuperar el espacio público: como la campaña *Fem plaça!*, organizada por la red vecinal de Ciutat Vella; las meriendas-cena al lado del Born de *Tornem a fer vida al carrer*, de la Comisión de Afectados por el proyecto urbanístico del Born; las múltiples actividades en el solar de Les Germanets; las *caminatas Jane Jacobs*, que cada año se organizan a principios de mayo en muchas ciudades en homenaje a la mejor teórica de la ciudad contemporánea, y que en Barcelona promueve el Col·lectiu punt6, o los recorridos críticos que se van a organizar del 6 al 13 de julio con motivo del encuentro anual de Arquitecturas Colectivas en Barcelona.

El espacio público es el lugar de la mezcla y la pugna, del planteamiento de conflictos y del desvelamiento de contradicciones, de la fiesta popular y del turismo cuidadoso y que aprende de lo local. Y ante la mercantilización y fragmentación fomentada por la administración municipal, la ciudadanía ha de conseguir volver a poner en primer término la calidad de la vida cotidiana.

Josep Maria Montaner, arquitecto y catedrático de la ETSAB-UPC.

Terrazas, en Rambla Catalunya. / MARCO AMBROSINI

Final de curso y olé

Ya está, ya ha caído medio tambor de cemento de les Glòries. Cruzar la plaza intimidada un poco, el bochorno llegado de repente y luego la lluvia aportan a la torre Agbar y sus extraños vecinos un plus de trastorno. El final de curso está siendo muy pero que muy apretado. He cambiado de tema para este artículo más de una vez en las últimas dos semanas, la actualidad y sus hechos probados conforman también un tambor, una rueda que arrastra tanto las percepciones como las excavadoras derrumban locales vecinales y vías de tráfico elevadas. Los muchos trabajos de alumnos que me quedan por evaluar no mejoran la sensación de agobio, claro, pero eso es la vida y que dure.

Lo que de verdad marea es otro bochorno: cinco escuelas han tenido que cambiar esta semana su proyecto docente por una sentencia judicial.

Es algo inédito. El sistema judicial vigente puede forzar las normas, no dejamos de verlo en sus últimas sentencias, ya sea ante la corrupción o cuando un guardia civil graba con su móvil un abuso sexual al tiempo que se ríe y lo jalea. También se ha permitido entrar en materias que

MERCÈ IBARZ

Asistimos al hecho insólito de que cinco colegios catalanes han de presentar a los jueces trabajos escritos en castellano

no le competen y dictar normas docentes, sin bajar del burro, aunque desde febrero, cuando emitió esta sentencia, haya recibido toda clase de reconvenciones y llamadas a la reconsideración. Casi todo es discutible en esta sentencia, empezando por si es razonable que los jueces dictaminen cuántas horas debe la escuela dedicar a esto o a aquello.

Tiene su qué la sentencia del 25%, cifra que se confunde con la

del paro (y con el título de una recomendable exposición, véanla en la Virreina, en la que ocho parados han escogido una obra del Macba en la que se reconocen). Por si no hubiera suficiente expectativa con las citas del 11-S y del 9-N de un otoño que se prevé movido, la decisión judicial de impartir ese tanto por ciento de horas de más en castellano a cinco escuelas será una de las estrellas del próximo curso. Se ha estrenado ahora.

Hasta mañana viernes, las clases a las que asisten estos alumnos en las cinco escuelas en cuestión hacen una hora más en castellano. Los alumnos elaboran trabajos. A partir del lunes los centros los presentarán a los jueces y a final de mes se verá cómo ha de proseguir el asunto en otoño. Solo de escribirlo —presentar trabajos escolares a los jueces— me siento extraña, por no decir más.

Es una brecha de cuidado en el sistema docente de la inmersión lingüística, legítima apuesta bien valorada por expertos de toda condición. Expertos en sociolingüística y en docencia, no en meter barullo. Con ser la brecha importante, lo que más me inquieta es pensar en los hi-

jos de estas cinco familias que han provocado la sentencia.

Los docentes están llevando este asunto con gran responsabilidad, sin hablar con los medios y guardándose muy bien de nombrar a las familias y de meter cizaña en el aula o en el recreo, en las conversaciones y en los juegos. Pero ellos, niños o adolescentes, lo saben. Cómo lo viven es algo que me inquieta, me causa desasosiego. Un solo niño o joven agobiado por esta situación es suficiente, habría de serlo, para replantear las cosas. Si sus propias familias no lo comprenden así, el asunto es francamente grave y no estaría de más que los servicios sociales correspondientes se interesaran por estos casos.

La cosa tiene también su gracia, como debe ser. Uno de los centros, el instituto Alba del Vallès de Sant Fost de Capsentelles, ha decidido dedicar la hora en cuestión de sus alumnos de 4º de ESO (15-16 años) a repasar la Guerra Civil y el franquismo, en castellano, y por lo que cuentan las crónicas periodísticas de la jornada, harán una exposición tras haber dedicado horas de la semana pasada a buscar documentación. Pues no está mal, todo tiene su prove-

cho, incluso esta sentencia. No sé qué pensarán los padres (militantes del PP), a quienes me gustaría oír cómo pronuncian el nombre completo del lugar en donde viven, eso sí que debe ser un buen problema si es que se niegan a hablar y escribir en catalán. Sant Fost de Capsentelles, vaya.

La mayoría de los padres del resto de los alumnos se sienten extraños y disgustados en este ambiente enrarecido. Ya no es suficiente que el alumno cuya familia no admite la inmersión sea atendido por el docente en castellano; los jueces han decretado que lo sea toda su clase. No imagino cómo puede seguir todo esto, pero, insisto en que no debería dejarse de lado la segregación que estas medidas deben estar provocando y más provocarán entre los niños y los jóvenes.

Enturbiar hasta este extremo la comunidad educativa, en estos tiempos en que la mezcla de lenguas (no son solo dos las habladas, ni mucho menos) reclama cada vez más una enseñanza cohesionada, puede tener graves herencias. No hace falta ser profeta para verlo. La inmersión en sus cimientos está pensada para asegurar el bilingüismo, pero sobre todo, más que un instrumento, es y debe ser un humanismo, por decirlo a la manera de la vieja escuela.

Mercè Ibarz es escritora.

CATALUÑA

Barcelona ayuda a 2.366 estudiantes a preparar exámenes

EL PAÍS, Barcelona

El Ayuntamiento de Barcelona ofrece este verano un total de 2.366 plazas de apoyo educativo gratuitas. Clases de repaso para alumnos de Educación Secundaria Obligatoria (ESO), con entre dos y cuatro asignaturas suspendidas en el mes de junio, para que puedan preparar la evaluación extraordinaria de septiembre.

En la segunda edición del plan "Apoyo en verano, éxito en septiembre", que impulsan el ayuntamiento y el Consorcio de Educación de Barcelona, participan este verano 51 centros públicos y 13 de concertados, 64 en total, nueve más que el verano pasado.

Como principal novedad de este año, los alumnos pueden, antes o después de las horas de apoyo educativo, disfrutar de actividades deportivas complementarias, que se desarrollan en dependencias de los centros educativos donde se ofrece este refuerzo.

Repaso y recursos

En las clases de repaso, además de estudiar la materia de la que deben examinarse en septiembre, los profesores ofrecerán recursos para organizarse el estudio, aclarar conceptos y sintetizar las materias. Además, el programa incluye conferencias dirigidas a las familias de los chavales que han suspendido materias en junio.

El concejal de Educación y Universidades, Gerard Ardanuy, explica que esta iniciativa, impulsada por primera vez en el verano de 2013, ayudó a pasar de curso a un 65 % de los alumnos que participaron y destaca que este año se ponen "más recursos al servicio de los niños y niñas, y también de sus familias". Este año, el ayuntamiento invertirá en este plan un total 324.372,30 euros.

La red Arquitecturas Colectivas se cita esta semana en Barcelona

Un centenar de grupos se reúnen bajo el lema "La ciudad no se vende, se vive"

CLARA BLANCHAR
Barcelona

Apuestan por construir las ciudades desde abajo. Por idear el entorno urbano de forma participativa, escuchando a quienes le dan vida cada día. Son un centenar de profesionales y colectivos de varios países —sobre todo de Europa y Latinoamérica— que durante el año confluyen en Arquitecturas Colectivas, un espacio en internet donde comparten todo lo que hacen: experiencias, proyectos, talleres, recursos, convocatorias, agenda... Pero desde 2007 una vez al año echan el freno y celebran un encuentro físico en alguna ciudad. Comenzaron en Córdoba y han pasado por Girona, Valencia, Cáceres o Pasaia.

Este año se han citado en Barcelona, donde ayer arrancaron un nuevo encuentro que se prolongará hasta el domingo 13. El lema elegido es un aviso a navegantes (o gobernantes), casi un desafío: "La ciudad no se vende, se vive". Lo explica uno de los portavoces del encuentro, Joan Vitòria, del colectivo El Globus Vermell: "En Barcelona se está produciendo un empoderamiento, hemos pasado de estar amurados a la acción. La crisis, entre otras razones, pero sobre todo la crisis, ha llevado a una apuesta de todos los sectores de las administraciones por volcar dinero en el turismo en detrimento de la gente. Y la gente se ha cansado y ha pasado de exigir, a la acción, a organizarse".

La cita anual de Arquitecturas Colectivas se produce "en un momento dulce para los movimientos sociales de la ciudad", reconoce Vitòria. Unas semanas después del desalojo del centro social ocupado Can Vies y de que las movilizaciones posteriores hicieran dar marcha atrás al Ayuntamiento. Y justo después de la presentación pública de Guanyem, el embrión de una candidatura a las elecciones municipales que apuesta por la política hecha desde abajo. Además,

Entrada de la biblioteca de Can Batlló, el recinto recuperado por los vecinos de Sants. / GIANLUCA BATTISTA

Siete días de talleres e itinerarios

- ▶ **Lunes 7.** Autoconstrucción en ConnectHort (Poblenou) y paseo por Sant Andreu. Tarde, encuentro en Flor de Maig
- ▶ **Martes 8.** Gestión y uso de solares (Germanetes) y por la tarde encuentro en el mismo espacio del Eixample
- ▶ **Miércoles 9.** Itinerarios y talleres en espacios de Vallcarca y Montjuïc. Encuentro vespertino en la Barceloneta
- ▶ **Jueves 10.** Presentación de colectivos en el CCCB. Tarde centrada en la vivienda en Can Batlló
- ▶ **Viernes 11.** Paseos por Glòries, Badalona y Santa Coloma. Confluencia por la tarde-noche en Can Masdeu
- ▶ **Sábado 12 y domingo 13.** Talleres en Bon Pastor y L'Hospitalet. Tarde en Ateneu Santboià. Fin en Can Peixauet

ahora mismo en la capital catalana hay proyectos que se han convertido en referentes para la forma de hacer ciudad que defiende Arquitecturas Colectivas. Como Can Batlló —que además de los espacios ya en marcha, junto al colectivo La Col está detrás del ambicioso proyecto de una

cooperativa de viviendas de alquiler—; los ateneos L'Harmonia (en Sant Andreu) o Flor de Maig (Poblenou) o el solar Germanetes (Eixample) que los vecinos han hecho suyos ante el inmovilismo del Consistorio.

Las siete jornadas del encuentro repetirán el mismo esquema. Por la mañana habrá talle-

res e itinerarios dispersos por toda la ciudad, donde los colectivos locales harán de anfitriones; y por las tardes, la actividad se concentrará en un solo emplazamiento donde confluirán todos los participantes para visitar un espacio o distrito, celebrar un debate y acabar compartiendo cena. Todo abierto a quien quiera, gratis "y con cero subvenciones", aclara la organización.

El carácter abierto hace difícil calibrar la asistencia, pero solo los colectivos de la red moverán a entre 150 y 200 personas. Este año, con destacada presencia de proyectos de Italia. Entre las actividades, talleres sobre la activación de solares en desuso; de recuperación de la memoria del barraquismo, de autoconstrucción; o itinerarios sobre la transformación de Glòries, la Barceloneta o Can Peixauet (Santa Coloma).

Entre los colectivos que acuden a Barcelona figuran, además de los mencionados, la cooperativa Celobert, Encajes Urbanos, Lemur, Tercer Paisaje o Arquitectos Sin Fronteras.

FESTIVAL CASTELL PERALADA

Julio-Agosto 2014

www.festivalperalada.com

25.JUL

XAVIER SABATA Furioso

Furioso, O tras los pasos de Orlando
Fragmentos de óperas de Vivaldi y Haendel

CONCIERTO LÍRICO

26.JUL

ANDREA CHÉNIER, de Giordano

Con Marcelo ÁLVAREZ, Eva-Maria WESTBROEK y Carlos ÁLVAREZ
Estreno nueva coproducción Festival Castell de Peralada y ABAO-OLBE

ÓPERA

11.07 CONCIERTO INAUGURAL PIOTR BECZALA · 12.07 PINK MARTINI · 18.07 VILALLONGA-PALATCHI · 19.07 DEPARDIEU-AIMÉE: LOVE LETTERS · 01-02.08 ENGLISH NATIONAL BALLET, TAMARA ROJO
03.08 JONAS KAUFMANN · 04.08 ORQUESTA BUENA VISTA SOCIAL CLUB® · 04.08 CONCIERTO RICHARD STRAUSS · 08-09.08 SARA BARAS: MEDUSA, LA GUARDIANA
10.08 ANDREA MOTIS & JOAN CHAMORRO BIG BAND · 11.08 GLORIA GAYNOR LIVE · 12.08 ÓPERA: FLAUBERT&VOLTAIRE · 13.08 ROSARIO · 16.08 ELS AMICS DE LES ARTS

VENTA DE ENTRADAS: www.festivalperalada.com - T. 902 37 47 37 - taquilla@festivalperalada.com y también www.ticketmaster.es

Arquitectura y movimientos sociales unen esfuerzos en un encuentro internacional en Barcelona

La ciudad acoge del 6 al 13 de julio la cita anual de Arquitecturas Colectivas, que articula vía internet a un centenar de colectivos dedicados a la construcción participativa de las ciudades

Barcelona | 07/07/2014 - 20:23h | Última actualización: 07/07/2014 - 21:04h

+BARCELONA

Siga la actualidad y el latido de la **ciudad de Barcelona** a través de la **sección local Barcelona**, en LaVanguardia.com. Noticias, reportajes, entrevistas, imágenes... ¡la información más cercana!

Barcelona. (Redacción).- La **red internacional Arquitecturas Colectivas**, con cerca de un centenar de personas y colectivos dedicados a la construcción y planificación participativa de las ciudades, ha elegido **Barcelona** para celebrar su séptimo **encuentro anual**.

Del 6 al 13 de julio y bajo el lema *La ciudad no se vende, se vive*, reúne a unas 200 personas procedentes de Europa y América Latina, que visitarán diferentes espacios del área metropolitana dónde han surgido proyectos alternativos de gestión del espacio, como Can Batlló (Sants - La Bordeta), Can Masdéu (Nou Barris), Germanetes (Eixample) o la Flor de Maig (Poblenou). Allí realizarán talleres, debates y rutas guiadas, que están **abiertas al público general y son gratuitas**.

La inauguración tuvo lugar este domingo 6 de julio por la noche en la Nau Ivanow de la Sagrera y la clausura será el mediodía del próximo domingo día 13 en el centro Can Peixauet de Santa Coloma de Gramenet. De lunes a sábado, el programa se divide en un bloque de actividades de mañana y otro de tarde. Por la mañana, los participantes se repartirán por toda la ciudad y participarán en actividades codiseñadas entre los miembros de la red y las entidades anfitrionas.

Por la tarde, en cambio, se reunirán todos en uno de los 7 espacios seleccionados (Flor de Maig y ConnectHORT, Germanetes, zonas más gentrificadas de Ciutat Vella, Can Batlló, Can Masdéu y Ateneu Santboià), para conocer de cerca el proyecto que en ellos se desarrolla y compartir buenas prácticas. Todos los actos se articulan alrededor de 5 ejes temáticos: Modelo de ciudad, Participación, Vivienda, Derecho a la belleza y Educación.

Los encuentros nacieron en 2007 en Córdoba para desvirtualizar la red y fijar en el calendario una pausa para hacer reflexionar sobre los logros y fracasos de los colectivos adheridos. Desde entonces, ciudades como Cáceres, Valencia o Girona han acogido y consolidado la cita.

[Normas de participación](#)

1 Comentario

Regístrate

5 conectados

	Seguir		Compartir en
			Comentar como

Recientes | Antiguos

Peterxxx

1 Hace una hora

Desde luego son imaginativos. En lugar de llamarlo la gran juerga con gastos pagados se llama "Arquitecturas Colectivas". Muy buena!!

[Me gusta](#) [Responder](#)

Porta'm al teu camp

ConnectHort, al Poblenou, és un dels 12 projectes guanyadors d'un solar municipal. Combina acció social i agricultura ecològica

HELENA LÓPEZ

BARCELONAFENOMEN A LA CAPITAL CATALANA

L'objectiu del projecte queda clar tan bon punt es treu el nas per la porta. *Volem portar-te al nostre camp*, diu el cartell penjat a l'entrada, al costat d'un altre on s'indica el dia i l'hora de l'assemblea setmanal oberta per organitzar les activitats. «**És molt important per a nosaltres que el barri senti aquest espai com a propi. Convertir-lo en un punt de trobada**», explica Manuela Pulido. Quan va trobar per casualitat la convocatòria del Pla Buits, i en concret el solar de 1.034 metres al número 24 del carrer d'Àlaba, tan a prop de casa seva, els ulls li van fer pampallugues.

Li va semblar una oportunitat única per obrir al barri un espai de trobada on aprendre i ensenyar. Un barri, el Poblenou, que si d'un cosa en té de sobres és de solars buits en desús, arran de l'esclat de la crisi que va deixar a mitges la conversió del que va ser en un altre temps el Manchester català en el districte tecnològic de Barcelona. Va veure en aquest solar un lloc perfecte on poder experimentar una altra manera de fer les coses, com passa a la majoria de solars recuperats de la ciutat.

Va començar a trucar a portes. Des de l'associació de veïns del Poblenou fins a la presó de Wad Ras. «**Des del primer moment vaig tenir clar que aquelles dones havien de tenir en aquest solar, que es veu des de la presó, un lloc on respirar**», assegura. No imaginava un hort típic. Es tractava de trobar un espai on ensenyar a la gent que existeixen alternatives. Provar classes de reg diferents –consumint la mínima quantitat d'aigua–, diferents maneres de cultivar, aprendre com es cuina en un forn solar o què és un vàter sec. «**M'interessava obrir l'espai a persones en les quals normalment no es pensa: nens, discapacitats...**», explica, molt il·lusionada, Pulido davant unes tomaqueres.

Després de fer moltes trucades, va aconseguir formar un equip sòlid i convèncer l'associació de veïns del Poblenou

►► **Construcció permanent. Manuela Pulido, al solar ConnectHort, al Poblenou, divendres passat. (JULIO CARBÓ)**

perquè presentés el projecte, que van batejar com a ConnectHort, i que va resultar guanyador entre set propostes que aspiraven al mateix solar, gran, assolellat i a un pas de la platja. El conveni amb l'ajuntament dura tres anys, ja que, en principi, es tracta d'un ús provisional fins que el consistori vulgui –o pugui– fer ús de la dotzena d'espais cedits.

La lògica que regeix ConnectHort és la següent: «**Tot, entre tots**». I és un entre tots molt ampli i sempre obert. Per exemple, van deixar un tros de la terra original (dolenta, perquè s'hi havia aixecat durant anys una fàbrica) per cedir-la a investigadors amb l'objectiu que hi provin tècniques de regeneració de la terra. En un altre tros tenen l'hort –el projecte estrella–, dividit en parts per experimentar diverses tècniques. La part més gran de l'hort està dedicada a la permacultura. Viquipèdia en pantalla, la permacultura és «**una branca del disseny i l'enginyeria ecològics i el disseny del medi ambient que desenvolupa l'arquitectura sostenible i els sistemes agrícoles d'automanteniment**». Pulido ho ex-

plica de manera més senzilla: **«El secret està on col·locar què. L'hort pot semblar desordenat, però aquest és el seu ordre. Cada planta està al lloc que li correspon».**

A l'espai –completament a l'aire lliure, com tots els astres del sistema solar– també hi han instal·lat una pantalla per fer projeccions de cine, un escenari per fer concerts, i tenen reservada una zona per posar-hi gronxadors per als nens.

FENOMEN A LA CAPITAL CATALANA

Temporada alta al solar

La recuperació per part dels ciutadans de terrenys abandonats a Barcelona està en auge

HELENA LÓPEZ
BARCELONA

En realitat es tracta d'una cosa tan antiga com la vida. Compartir allò que té cadascú perquè tothom hi surti guanyant. Uns tenen un secret perquè els tomàquets creixin macos i brillants; altres, línia directa amb un taller que els facilita tots els palets que puguin necessitar; altres, aquella eina que tant els costa trobar a alguns. I així un per un. La idea d'Encajes Urbanos és conformar una xarxa d'experiències al voltant de la reactivació de solars urbans a Barcelona i crear una eina que permeti localitzar-los a tots i, sobretot, compartir recursos. El taller en què es comença a teixir aquesta xarxa es desenvolupa en el context de la setèna trobada del col·lectiu Arquitectures Col·lectives, celebrat la setmana passada a Barcelona amb el lema *La ciutat es viu, no es ven*.

La qüestió és treballar la idea de «ciutat comuna» a partir de les nombroses experiències de solars buits que s'han convertit en espais comunitaris de gestió ciutadana que existeixen a Barcelona. Només dins del Pla Buits, que ha estat impulsat per l'Ajuntament de Barcelona, n'hi ha 12, amb presència a pràcticament tots els districtes. A part d'aquesta dotzena –solars municipals buits on a curt termini no es preveu construir o donar-los un ús definitiu– n'hi ha d'altres, que estan abandonats, on han estat els veïns els que els han recuperat; la majoria són solars privats buits *okupats*. Entre tots ells, treballen en la formació del que han denominat el seu particular *Sistema Solar*.

El més important d'aquests espais recuperats, en què es fan xerrades, cine al fresc, concerts o festes infantils, és l'aspecte comunitari. «D'horts n'hi ha molts, però l'important aquí és que es creen espais comuns. Moltes vegades ve gent als solars a preguntar què s'ha de fer per poder aconseguir una parcel·la i els hem d'explicar que no, que això no va de parcel·les sinó d'horts comunitaris. Encara estem lluny de la Guerrilla Gardening [Jardineria de guerrilla, un moviment que va néixer a Londres]», expli-

►► Unes veïnes cuinen dues paelles al solar de Germanetes, a l'Eixample. (DANNY CAMINAL)

ca Elena Climent, d'Encaixos Urbans i una de les impulsores del projecte Sistema Solar.

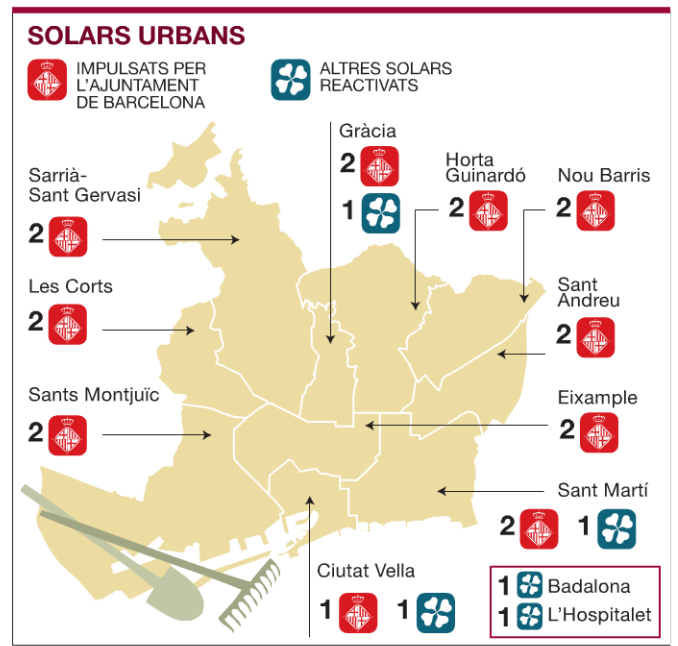
EL PROBLEMA DELS ROBATORIS / Tania Magro, una altra de les promotores, molt implicada al solar de Germanetes (a l'Eixample), explica que de seguida que va començar el taller dimarts passat es van adonar de la seva utilitat. «Ara hem d'analitzar els punts forts i febles que ens han plantejat des dels diferents solars i veure quina eina és millor per posar-ho tot en comú», explica Magro, que detalla que el punt feble més anomenat des d'aquests espais són els robatoris.

Un altre dels assumptes que preocupen els dinamitzadors dels diferents solars és el finançament. El Pla Buits oferiria el solar net i les claus durant un període de tres anys, però ells s'havien d'espavilar per poder aconseguir els recursos. La capacitat per generar ingressos depèn molt de quin és perfil del grup gestor de cada solar, i compartir tots aquests coneixements –com s'ho fan alguns per generar recursos– és un altre dels objectius en què treballa aquest *Sistema Solar*.

AMOR PER L'AUTOGESTIÓ / Laia Torras, directora de Participació d'Hàbitat Urbà i mare del Pla Buits –que va en la línia de l'«amor per l'autogestió» que proclama l'alcalde Trias–, explica que es tracta d'una experiència pionera i que administració i entitats van «aprenent juntes».

«Estem veient com ho fem perquè les entitats que gestionen els espais no hagin de pagar la factura normal, ja que la majoria tenen hort, i consumeixen molta aigua», apunta Torras.

Una altra de les característiques d'aquests espais és que molts d'ells tenen un important vessant social, com el Bicicparck del carrer de Numància –aparcament vigilat de bicis on treballa un dels subsaharians sortits de les naus del Poblenou– i La Ferroviària, gestionat per l'associació de veïns de la Sagrera, que han creat un hort que treballen, junts, interns del CRAE i d'una residència d'avis.

La ciutat comuna es produeix practicant-la

Observatori Metropolità de Barcelona

Hi ha qui defineix allò “comú” com una “tercera via”, com a contraposició a la doble tipologia de la propietat: l'estrictament pública, per una banda, i la privada, per l'altra. Des d'aquesta perspectiva, la discussió “públic-privat” quedaria superada per l'emergència d'una nova tipologia, la “propietat comuna”. Degut als partenariats públics-privats i a la desaparició sistemàtica d'allò públic, o a causa de la mercantilització de la vida en general, s'estan posant en perill l'existència i la persistència d'aquest comú, és a dir, d'aquell conjunt de recursos, béns, serveis, sabers i pràctiques radicalment públiques —no en un sentit estatal, sinó popular—. Per això creiem preferible analitzar “allò comú” com una nova forma d'exigir i, sobretot, de gestionar, aquells drets col·lectius bàsics que tant les institucions públiques-estatals com les privades-mercantils, han anat arravatant a les poblacions urbanes.

Enmig d'aquest debat, el terme “ciutat comuna” està emergent com un fort imaginari col·lectiu des dels barris, així com des dels col·lectius i persones que treballen per construir un model de ciutat diferent. Una ciutat que, lluny de la lògica del mercat hegemònic, pot recollir les pràctiques cooperatives enxarxades en una economia social basada en l'atenció a les necessitats bàsiques de la vida quotidiana. La sostenibilitat econòmica, social i ambiental, per molt que s'insisteixi en fórmules que eviten tractar aquesta obvietat, ha d'orientar-se cap a una redistribució justa de la riquesa i del capital productiu de les nostres ciutats. Però, què és i com es gestiona aquesta ciutat comuna? Com es construeix? Per explorar algunes respostes a aquests interrogants, les jornades “Barris cooperatius, ciutat comuna” (www.barriscooperatius.barripoblesec.org) del 4 i 5 d'abril a Can Batlló van intentar ser un primer espai de trobada per pensar la diversitat dels territoris i les estratègies conjuntes per construir i desenvolupar el relat d'aquest imaginari compartit.

En aquest sentit, des del curs passat, l'Observatori Metropolità de Barcelona (www.stupidcity.net) vam iniciar una recerca sobre els “comuns urbans” (www.bcncomuns.net), per conèixer d'aprop aquestes experiències amb la intenció d'extreure algunes pistes sobre aquesta nova gestió del comú. Per això vam analitzar 17 casos que abarquessin els diferents àmbits de la producció i reproducció social: sanitat, educació, cultura, equipaments, cures, habitatge, espai públic, economia, infraestructures/telecomunicacions.

En les experiències analitzades, allò comú pren una doble vessant. Primer, com a recurs, servei o bé destinat a possibilitar o millorar la vida a la ciutat. Segon, com a factor de mo-

bilització o de canalització d'aquelles pràctiques i discursos basats en la defensa de models de gestió i presa de decisió democràtiques, l'exigència i autotutela dels drets col·lectius, el valor d'ús i l'autogestió. No obstant, aquests casos no podrien comprendre's sense atendre a la seva dimensió geogràfica i l'arrelament al territori i la seva lògica de comunitat i treball en xarxa.

Una aposta estratègica de futur

Però, com construïm aquesta xarxa basada en pràctiques locals per tal que pugui gestionar aquesta ciutat comuna? Com coordinem espais materials? Quines dimensions estratègiques creiem que són claus per avançar? Com coordinem i federem aquestes experiències? Com convertim això en una aposta estratègica de futur per avançar cap a la ciutat comuna? Com imaginem les institucions del comú? Aquestes són algunes de les preguntes que encara pivoten al voltant d'aquest imaginari col·lectiu i que van ser plantejades en el marc de les jornades a Can Batlló i en la pròpia presentació de la recerca de l'OMB. Davant la pregunta “què creieu que falta en les pràctiques comunitàries per a la conquesta de la ciutat comuna?” les respostes són diverses, i els interrogants segueixen oberts.

Una ciutat que, lluny de la lògica del mercat hegemònic, pot recollir les pràctiques cooperatives enxarxades en una economia social basada en l'atenció a les necessitats bàsiques

Tot i el risc d'extreure'n conclusions precipitades, hem fet un intent de síntesi del debat produït que es tradueix en aquests quatre apartats o possibles línies d'actuació: maduració de les pròpies experiències, així com de la gestió interna per tal d'aconseguir una millor eficiència; creació de comunitats federades i en xarxa que esdevinguin un espai de connexió de les pràctiques urbanes, d'intercanvi de recursos i de generació d'estratègies comunes que superin el marc immediatament local; enfortiment de la inclusió social en el sí d'aquestes experiències; i generació i reforçament de subjectes polítics col·lectius a través de les mateixes.

Els comuns urbans i les pràctiques socials, polítiques i culturals associades encara no compten amb una capacitat d'incidència a nivell macro, ni tampoc han aconseguit exercir un contrapoder real que transcendeixi el seu propi marc d'actuació local front als actuals interessos econòmics i polítics de la ciutat. No obstant, sí que apareixen com a pràctiques des

de les quals pensar i assajar aquesta nova governança comuna. Aquestes noves pràctiques, aquest nou règim, apel·la directament a la potència social que durant dècades va anar conquerint el conjunt de drets socials que avui es troben amenaçats, tot reivindicant-ne de nous i reconquerint espais de codecisió, gestió col·lectiva i de democràcia real. Els comuns urbans doncs, apareixen com un element molt destacat per assajar un model de gestió, producció i reproducció d'allò urbà més just, equitatiu i democràtic.

Durant les Jornades, algú va plantejar que “no volem saber on anar, perquè dependrà del què construïm”. Com han de ser aquestes institucions del comú i com imaginar una organització social que no reproduï les institucions d'estat tal i com les coneixem, ni un sistema polític que ha desmantellat la democràcia i desposseït la ciutadania de la seva capacitat d'incidència i transformació política? Com assegurem uns drets bàsics que permetin una vida digna de ser viscuda? Com assegurem la reproducció de la vida sense que aquesta sigui mercantilitzada? Com garantim la provisió d'aquells béns i serveis essencials dels que les institucions públiques tradicionals se n'estan desresponsabilitzant?

La desconfiança, el prejudici o simplement la falta d'un model empíric concret sobre com gestionar els recursos comuns, sovint esdevé un argument per deslegitimar un model econòmic i social alternatiu que avui apareix més necessari que mai. Davant aquestes crítiques cal subratllar que el conjunt de pràctiques a què anomenem “comuns urbans” no són un reducte dins la ciutat, ni responen simplement a les necessitats concretes i idiosincràtiques d'una comunitat concreta i tancada. Per contra, els comuns urbans exerceixen un paper clau i creixent en la forma de “fer” la ciutat. “La ciutat comuna es produeix practicant-la”, afirmàvem al títol.

Per això celebrem l'actual multiplicació d'experiències sobre comuns urbans, concretes i arrelades al territori que a l'hora comparteixen, com a mínim, tres característiques. Primera, el fet d'incidir sobre un recurs, un bé o un servei bàsic —sanitat, cures, habitatge, consum energètic, etc.—. Segona, que adopten un model de governança o gestió interna basat en la co responsabilització directa i democràtica dels seus participants. I darrera, que apel·la directament al binomi públic-privat, plantejant noves formes en el dret de tinença i ús de la propietat. Les experiències basades en els comuns urbans comparteixen un gran potencial com agents o institucions amb una forta vocació de transformació i contrapoder real. I és que el moment actual ja no és de resistència, sinó de construcció d'un nou model de gestió que emani des de baix i que apel·li al dret —comú— a fer la ciutat.

FOTOS DE NATXO MEDINA

La ciutat no es ven, es viu!

Carles Baiges, LaCol

“La ciutat no es ven” és una remor que recorre últimament el diferents barris de Barcelona davant la cada vegada més descarada actitud mercantilista de la manera de gestionar la ciutat que se’ns està imposant. Només a tall d’exemple podem entrar a la web barcelonacatalonia.cat per veure com Ajuntament i Generalitat prenen el paper d’immobiliàries per oferir bocins de la metròpolis a inversors internacionals: Can Batlló, la Sagrera, les casernes de Sant Andreu, etc. La mateixa estratègia prenen en els salons immobiliaris més importants a nivell mundial, com el de Cannes, on l’administració gasta importants sumes de diners en costosos estands i delegacions.

No és d’estranyar que les festes alternatives que aquest estiu estan celebrant alguns barris portin consignes en aquesta direcció: “El Raval no està en venda, està de festa” (amb un divertidíssim lipdub del grup Reflectantes que podeu trobar a Youtube) i “El barri no està en venda” (al Poble Sec). Una altra reacció en el mateix sentit és la setena trobada anual d’Arquitecturas Colectivas, que aquest any ha tingut lloc a l’àrea metropolitana de Barcelona sota el lema “La ciutat no es ven, es viu!”.

Arquitecturas Colectivas és una xarxa internacional de persones i col·lectius de Catalunya, l’Estat espanyol, Europa i Amèrica Llatina que treballen sobre la construcció participativa i col·lectiva de l’habitatge urbà. Malgrat el nom i ser el col·lectiu majoritari, la xarxa no està només formada per arquitectes,

sinó que també la conformen persones de l’àmbit de la sociologia, l’antropologia, l’art, la filosofia, la gestió cultural, etc. i veïns i veïnes implicats en la construcció de la ciutat. Podeu trobar més informació sobre la xarxa a www.arquitecturascolectivas.net. La web, a més de ser un espai d’informació de les activitats que realitzen els col·lectius, es planteja com un espai de treball i on compartir de manera lliure els materials i eines que generen els diferents grups, com ara manuals legals d’ús d’espai públic o contractes de cessió.

Del 6 al 13 de juliol centenars de persones van participar a les activitats gratuïtes que van tenir lloc a Sant Boi de Llobregat, Poblenou, Ciutat Vella, l’Hospitalet, Montjuïc, la Sagrera, l’Eixample, Collserola, Badalona i Santa Coloma. Els nostres barris van acollir una de les jornades centrals dinamitzada per LaCol al Bloc Onze de Can Batlló, on cinc taules de debat paral·leles van abordar el tema de les cooperatives d’habitatges des de diferents punts de vista, i posteriorment es va projectar el documental 7 dies en la PAH de Barcelona de Pau Faus. El film s’aproxima a la gent que forma part de la Plataforma d’Afectats per la Hipoteca (PAH) des de l’aspecte vivencial, i fou la primera vegada que es mostrava al públic després de l’estrena i comptat amb l’assistència de membres de la PAH.

La majoria d’activitats van dur-se a terme a llocs recuperats per iniciativa ciutadana, com un solar okupat a Vallcarca i dos espais del Pla Buit: Germanetes a l’Eixample i ConnectHort al Poblenou. Per culpa de la pluja algunes activitats previstes en aquest últim espai es van desenvolupar a l’espai proper —físicament i ideològic— la Flor de Maig, que

també va acollir un debat sobre els Plans d’Usos de Districte, que va aplegar veïnat del Poblenou, Poble Sec, Ciutat Vella i Gràcia amb problemàtiques comunes, entre d’altres, la privatització de l’espai públic per la proliferació de terrasses, el monocultiu d’oci, l’explosió del sector hotelier i els pisos turístics, o el rebuig municipal a la participació.

També l’espai Germanetes a l’Eixample va acollir dues activitats amb voluntat de connectar i comparar els diferents projectes ciutadans. La primera va ser un debat al voltant de la recuperació d’espais en desús amb veus diferents, com el departament d’Habitat Urbà de l’Ajuntament de Barcelona, representants de diferents solars dins del Pla Buit i d’altres espais fora d’aquest projecte municipal. La segona activitat, organitzada pel grup Encajes Urbanos, tenia el nom de Sistema Solar i la voluntat de compartir recursos materials i coneixements entre els diferents grups, que sovint es veuen afectats per les mateixes problemàtiques: com aconseguir aigua, llum, eines, quines plantes utilitzar o on trobar un material.

Es va aprofitar l’ocasió per començar l’activació d’alguns espais, com la cúpula que Straddle3 i Idensitat han instal·lat a Can Peixauet (Santa Coloma) i que des del primer dia funciona com una extensió coberta de l’espai públic amb activitats dels equipaments i les comunitats del voltant; o el solar Muns/Uva que La Fundició està dinamitzant al barri de Santa Eulàlia (l’Hospitalet).

La trobada Arquitectura Colectivas s’ha realitzat anteriorment a Vigo, Sevilla, València, Pasaia (País Basc), Càceres i Arbúcies. La propera cita tindrà lloc el 2015 a la regió d’Extremadura.

